

Közösségi időjárási napló

1.) Az éghajlatváltozás kockázatai Magyarországon

Az éghajlatváltozás következtében az elmúlt évtizedekben Magyarországon egyre gyakoribbá váltak az árvizek, a szárazság, az aszály, a szélviharok, a hirtelen lezúduló nagymennyiségű csapadék, a hőhullámok és az UV sugárzás, amelyek az előrejelzések alapján az elkövetkező években egyre jobban veszélyeztetik majd az ország lakosságának egészségét. Ezt az összefüggést erősíti meg az Európai Unió éghajlatváltozással foglalkozó dokumentumai és ezért az egyik fontos része a Kormány számára elkészített Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiának az egészség védelme. Mivel az elmúlt évek tapasztalatai alapján Magyarországon a rendkívüli időjárási jelenségek elsősorban nyáron jelentnek veszélyt az emberek, az állatok és a növények egészségére, ezért javasoljuk, a napló iránt érdeklődő településeknek és közösségeknek, hogy rögzítsék ezeket az eseményeket, és hogy nyáron kezdjék el vezetni a közösségi időjárási naplót.

2.) A napló célja

Mivel az egészség megőrzése és az egészség védelme az egyik legfontosabb érték az ország lakossága számára, ezért az éghajlatváltozás egészséget veszélyeztető kockázatainak tudatosítása hozzájárulhat ahhoz, hogy az ország lakossága az eddigieknél jobban figyeljen az éghajlatváltozásra. Mindez hozzájárulhat ahhoz is, hogy a nyár kockázatainak részletes megismerése után a napló vezetői és a település többi lakói/a közösség többi tagja is a jövőben klímatudatos emberekké válnak, és jobban figyelnek majd a természet változásaira és ezek kockázataira.

Ezt a célt szolgálja egy olyan település szintű/ közösségi napló vezetése, amelyben az egyéni élmények közösségi élménnyé válnak.

Annak ellenére, hogy azt javasoljuk, hogy a közösségek nyáron kezdjék el vezetni ezt a naplót, természetesen bármilyen más időszak jó lehet erre, de az időszak kiválasztásánál fontos szempont, hogy abban az időszakban várhatóan történjenek olyan események a település/a közösség életében, amelyeket érdemes a naplóban rögzíteni.

A napló újdonsága, hogy az időjárás változásáról elsősorban az országos sajtón keresztül érkező híreket a helyi közösségek kiegészítik a saját megélt tapasztalataikkal. Ezeknek az élményeknek a rögzítése fontos segítséget nyújthat a különböző helyi szintű stratégiák elkészítéséhez és a településtörténet fontos részévé válhat.

Az eddigi hazai és nemzetközi helyi szintű klímaprogramok az egyik fontos tanulsága, hogy a saját településük jövőjével foglalkozó közösségekben rendkívüli tudás és kreativitás halmozódott fel ezen a téren. Egy ilyen napló a közösség kreativitását felerősítheti.

3.) Településszintű időjárási napló vezetésének módszere

A közösségi időjárási napló elindítható minden településen és minden közösségben. Az indulás fontos része, egy olyan közösség, amely vállalja a napló írását. (Ezt vállalhatja egy vagy több a településen már működő civil szervezet is, de az önkormányzat vagy az iskola vagy más intézmény kezdeményezésére is megszervezhető egy naplóíró csoport.) A napló rendszeres és összehangolt vezetésének azonban az egyik fontos feltétele, hogy akik részt vesznek a napló írásában azok rendszeresen – legalább havonta egyszer - találkozzanak. Mivel a napló vezetés egy új módszer, ennek elindítását nagymértékben segítheti, ha az első időszakban szakértők segítik ezt, de ettől függetlenül is megalakulhat egy olyan csoport, amelyet a napló írása érdekel. A csoport működésének elengedhetetlen feltétele a helyi csoport vezetőjének/szervezőjének kiválasztása és egy technikai segítő felkérése. (A kettő lehet egy személy is, és az is, hogy ezeket a feladatokat a csoport tagjai felváltva látják el.) **A napló vezetését jelentősen segíti, ha ezt az önkormányzat támogatja.** (Pl.: helyiséggel, technikai háttérrel, szakmai segítséggel...) Szintén segítség lehet a helyi amatőr meteorológusok bevonása.

4.) Mennyi ideig tartson a napló vezetése?

Javasoljuk, hogy ezt az egyes települések az induláskor egy évszakot válasszanak ki, és a három hónap alatt gyűjtött tapasztalatok megbeszélése után beszéljék meg a folytatás lehetőségeit. Egy három hónapos időszak alatt gyűlhet össze annyi bejegyzés a naplóban, és annyi tapasztalat a közösség működéséről, amelyet már érdemes összegezni, elemezni. Ezeket az eredményeket már egy nyilvános fórumon, vagy a helyi/ országos sajtóban is be lehet mutatni a település minden lakójának.

5.) A közösség működése

A közösségi napló azután kezdheti el működést, ha már van egy naplóíró csoport. Az első találkozásának programja: ismerkedés, a célok és az együttműködés feltételeinek megbeszélése, a vezetők/szervezők kiválasztása és a megfigyelések módszertanának megbeszélése. Ennek részei többek között a következők: **a megfigyelt körzet nagyságának meghatározása.** A terület nagysága attól függ, hogy a csoport tagjai mekkora körzet

rendszeres megfigyelését vállalják. A felsorolt szempontok és kérdések többsége erre a területre vonatkozik majd. Ennek a körzetnek a nagysága az egyes településeken különböző méretű lehet, és egy településen több körzetet is ki lehet választani. A cél az, hogy ezen a területen ezt követően hosszabb időn keresztül rögzítsék a változásokat. Néhány településen néhány konkrét helyszínt (pl. lakótelep vagy annak egy része, egy utca, egy park, a strand...) is ki lehet választani. Ezt követően kezdődik el a megfigyelések rögzítése egy, az első időszakban csak a közösség számára nyilvános elektromos felületen. Ennek megvalósítást segíti a később olvasható konkrét minta bemutatása. A felmerülő kérdések megbeszélését és a közös stílust kialakítást segíti a naplóiírók rendszeres találkozója. Minden előre megbeszélte időszak után lényeges a megfigyelések során szerzett tapasztalatok és a szükségesnek tartott változások megbeszélése.

6.) A megfigyelési szempontok:

A megfigyelésnek nincsenek előre rögzített szempontjai, mindössze annyi, hogy az említésre méltó, vagy a település életében rendkívülinek számító időjárási eseménynek és azok megélt tapasztalatai kerüljenek a naplóba. A naplót kiegészíthetik olyan kérdések megvizsgálása, amelyek a klímaváltozás egészségi hatásainak település szinten történő részletes elemzéséhez nyújtanak segítséget. (A mellékletben található ezeknek a szempontoknak a felsorolása.) Ezek közül minden település/közösség kiválaszthat kérdéseket, és kiegészítheti további olyan kérdésekkel, amelyeket fontosnak tart. Így képet kaphatnak arról is, hogy a település mennyire készült fel az egészségügyi kockázatokra és azok csökkentésére.

7.) Motivációs eszközök

Az egyik erős motiváló eszköz lehet a napló vezetésére, ha azt az önkormányzat anyagilag és erkölcsileg is támogatja. Pl. az önkormányzat hívja össze az érdeklődő embereket, fórumot ad az eredmények bemutatásának, az éves programokban és a stratégiák készítése során felhasználja az eredményeket.

8.) Várható hatások

A természet változásainak egy ilyen jellegű megfigyelése megerősítheti azt a tapasztalatot, hogy időjárás változásai már „itt és most” érzékelhetőek. Így várhatóan ezek a közösségek és ezek a települések már maguk fogalmazzák majd meg azt a célt, hogy a természet változása miatt a helyi társadalom életének is változnia kell. Így ezek a szisztematikusan gyűjtött megfigyelések „a messziről jött szakemberek” tanácsai és javaslatai mellett a természet "üzeneteivel" is ösztönözhetnek a változásokra.

A rendkívüli időjárási események egészségre gyakorolt hatásainak szisztematikus megfigyelése és rögzítése az első lépés lehet a naplóiírási módszerének bevezetésére. A későbbiek során aztán ez további témakörökkel bővíülhet.

Ha több település is elkezdik a napló vezetését, akkor érdemes a megfigyelési szempontokat egymással megbeszélni, mert idővel ez egy országos megfigyelési rendszerré válhat.

9.) Egy konkrét javaslat a napló vezetésére

Ez a javaslat – a helyi szempontok figyelembe vételével – minden egyes településen egy on-line felületen – megvalósítható. A napló formája, színe és sok minden más szabadon változtatható. Ez mindössze egy olyan mintának tekinthető, amely egy on-line felületen kialakítható és a csoport tagjai számára hozzáférhető.

A természet változásai

(Egyéni megfigyelési napló)

A naplók célja annak megismerése, hogy a természet változásai milyen hatással vannak az emberek, az állatok és a növények életére.

Ezek a naplók minden a természetben történő különleges esemény rögzítését szolgálják. A naplókban azoknak az eseményeknek a leírást kérjük, amelyet a napló írói személyesen átéltek kiegészítve azzal, hogy ezeknek az eseményeknek milyen hatása volt rájuk, családjukra, lakásukra/házukra és a szűkebb környezetükre. Ebbe a „környezetbe” beletartoznak a lakásukban vagy a kertjükben/telkükön élő állatok és a növények és a közvetlen környezetükben (a „szomszédságban”) élő szomszédok, az ő lakásuk/házuk, állataik és növényeik is.

Nagyon fontos, hogy nem csak a kellemetlen, hanem a valamiért különlegesen kellemes, örömteli és szép időjárási események és természeti jelenségek leírását is kérjük mindazoktól, akik a napló írását vállalják. Így például a nagy hűlegek, esők és viharok mellett a naplóba kerülhet az is, hogy kivirágzott egy eddig soha nem virágzó gyümölcsfa, ha valaki látott egy eddig arrafelé nem látott madarat, vagy egy különlegesen szép naplementét.

Ezt a naplót mindenki vezetheti, aki ezt a csoport által meghatározott időszakra vállalja. Aki a napló kitöltését vállalja attól azt is kérjük, hogy a nevét és néhány személyes adatát (neve, lakcíme, kora, foglalkozása, vannak-e állatai, kertje, veteményeskertje, gondoz-e a gyümölcsfákat...) adja meg. A személyes adatokat és a naplóbejegyzéseket csak a napló írói ismerik meg. Ezek nem lesznek nyilvános adatok, hanem elemzés részét képezik majd.

Az események rögzítése elektronikus felületen történik.

A naplóba csak a településen - esetleg a környékén - történt események rögzítését kérjük.

Azokon a napokon, amikor nem történt semmi rendkívüli a településen a napló üresen marad.

A naplóknak írása azon a napon kezdődik és fejeződik be, amelyet a csoport erre kiválaszt

Milyen eseményekről szóljon a napló?

Minden olyan eseményről, ami az időjárással vagy a természet más változásával kapcsolatos, és amelynek említésre méltó hatása volt a napjára. (Azt is mondhatjuk, hogy minden olyan eseményről, amit elmesélne egy máshol élő barátjának, ha találkozna, vagy beszélni vele.)

Milyen személyes tapasztalatokat várunk a naplóban?

Elsőként azt, hogy a leírt esemény okozott-e valamilyen különleges örömet, vagy okozott-e testi-lelki sérülést. Hogy hatott ez az egészségi állapotára?

Kérjük, hogy írják le azt is, hogy a leírt esemény kapcsán milyen gondolatok jutottak az eszükbe. Mi a véleményük erről az eseményről és annak hatásairól.

A növények és az állatok megfigyelése

A rendkívüli események hatnak a növényekre és az állatokra is. Néha már korábban is jelzik a változásokat, mint ahogy az a műszerek jelzik számunkra. Volt-e valami rendkívüli a viselkedésükben az esemény alatt vagy azt megelőzően vagy azt követően?

A napló felépítése és egy példa a kitöltésre:

Időpont: 2015. július 24. egész nap

A helyszín: Baja, Pipacs u. 5 II/5/ Lakásom, a Duna part, este a Kikerics játszótér.

Az időjárásról:

Ma rendkívül meleg volt – délben 37 fok és este is 25 körül és az OMSZ UV riasztást adott ki mára. (Az előrejelzés – sajnos - jó volt, és valóban nagyon meleg volt és nagyon égetett a Nap. Ez a hőségriadó 3. napja, és már napok óta érvényes az UV riasztás is.)

A hatásról:

- a.) **Személyes tapasztalat:** Az előző napok után tudtam, hogy a napok óta tartó nagy meleg miatt nem lehet kibírni ezt a napot a lakásunkban, ezért a férjemmel és a gyerekekkel együtt 10 óra körül elmentünk a Duna partra.
- b.) **Családi tapasztalat:** A szüleim, akik szintén Baján élnek, de a kertvárosban, otthon maradtak, hogy az állatokra vigyázzanak. Azt mondták, hogy nagyon nehéz nap volt és este nagyon sokat kellett locsolniuk. Már a fákat is locsolják.
- c.) **A környezet:** A szomszédok nagy része szintén elhagyta a várost.
- d.) **Vélemények, gondolatok:** Nagyon várom a hűvösebb napokat.

A „Közösségi időjárás napló” vezetéséről szóló javaslatokat Antal Z. László állította össze.

Melléklet

Kérdőív a klímaváltozás egészségi hatásainak település szintű érzékeléséről.

(A kérdéseket Dr. Páldy Anna állította össze.)

Település szintű „klímatörténettel” kapcsolatos kérdések

1. Hány hőségriasztás volt a településem 2007 óta?
2. Volt-e olyan nyár, amikor különösen hosszú és igen forró volt a hőhullám?
3. Emlékeznek-e arra, hogy történt-e valamilyen fontos esemény ezen idő alatt? (áramkimaradás, ivóvíz ellátási zavar stb.)
4. Nagyvárosokra vonatkozó kérdés: megfigyelték-e, hogy az utóbbi években helyeztek-e ki ideiglenes ivóvíznyerőket, létesítettek-e állandó ivó kutakat a belvárosban/külvárosban/parkokban/játszótereken?
5. Működnek-e nyáron permetkapuk a lakóhelyükön? Ha igen, akkor hány db és hol?
6. A környékükön lévő busz/villamos megállóknak van-e árnyékos hely? Ha igen, akkor kb. hány embernek jut ott hely?
7. Hány park és szökőkút van a lakóközvetben (kis településen)? Ezek közül hány létesült az utóbbi 5 év alatt?
8. Hogyan változott meg az emberek öltözködése a kánikulai időszakok idején?

9. A lakóköznyezetben hány lakást szigeteltek ebben az évben/az utóbbi években?
10. Városok számára: Van-e hűthető (légkondicionált), nagyobb létszámú ember befogadására alkalmas helyiség a közvetlen lakóköznyezetükben, milyen távolságra? Hőségriasztás/hőhullámok idején hányan tartózkodtak itt? (Pontos napon és időpontban. Pl 14 és 15 óra között.)
11. Az iskolai/óvodai étkeztetésben nyáron másfajta ételeket kínálnak-e, mint télen?
12. Az iskolájukban/óvodában/idősek otthonában történtek-e átalakítások, hogy a meleg ellen védekezzenek?
13. A települések / a megfigyelt területen a légkondicionáló száma hogy változik?

Hőhullámokkal kapcsolatos kérdések

- 1.) Ha a megfigyelési időszak alatt volt hőhullám: mekkora volt a hőmérséklet ezeken a napokon egy/két/ több előre meghatározott helyen reggel 6 órakor délben, 12 órakor, este 6 órakor, éjfélnél)?
- 2.) A hőhullámok ideje alatt az előző hét átlagos forgalmához képest hány százalékkal nőtt a vérnyomás panasz, fejfájás, hányinger miatti megjelenés adott háziorvosnál?
- 3.) Előfordult-e az adott hőhullám alatt lakóhelyükön, hogy a kánikula miatt, valaki rosszul lett és emiatt orvost, mentőt hívtak?
- 4.) Változik-e a hőhullámok idején a napirend az óvodában/bölcsödében?
- 5.) Hőhullámok idején a szabadban dolgozók kapnak-e pihenőidőt 11-15 óra között?

Az UV sugárzás hatásainak megelőzésével kapcsolatos kérdéscsoport:

- 1.) A helyi strandon tájékoztatják-e a vendégeket az UV indexet aktuális értékéről?
- 2.) Meg tudják-e becsülni, hogy egy adott kánikulai napon, hogy a strandokon/vízparton hányan tartózkodnak a tűző napon 11-15 óra között?
- 3.) Megfigyelték-e, hogy a strandokon kb. milyen arányban használnak a strandolók napernyőt vagy más árnyékolót? A kisgyermekes családok milyen arányban tartják árnyékban a 0-3 éves kisgyermeküket?
- 4.) Észlelték-e hogy az utóbbi években egyre többen kerülnek a tűző napot 11-15 óra között a strandokon/vízpartokon? Mérjék fel a lakóhelyükön működő

strandon/vízparton egy kijelölt hétköznapon és hétvégén, hogy milyen arányban tartózkodnak az emberek a tűző napon és árnyékban 11-15 óra között.

- 5.) Megfigyelték-e, hogy az utóbbi években többen viselnek nyáron kalapot/napszemüveget?
- 6.) A kerti munkavégzés során milyen arányban viselnek kalapot az emberek?
- 7.) A szabadban dolgozók - akik nem maguk választják meg, hogy mikor dolgoznak – mennyire tartanak szünetet a déli órákban?
- 8.) Megfigyelték-e, hogy mennyien viselnek nyáron hosszú ujjú inget/ruhát?
- 9.) Konkrét strand/vízparti megfigyelés: hány ember van leégve (vörös bőr, esetleg hólyagok a bőrön) az összes strandolóhoz viszonyítva.
- 10.) Az iskolai kirándulások/táborozások alkalmával hány gyerek égett le az elmúlt nyáron (az összlétszám arányában)?
- 11.) A háziorvosi rendelőben hányan fordultak meg az elmúlt nyáron súlyos leégéssel/ napszúrással/?
- 12.) A nyári iskolai táborozások során felhívják-e a tanulók figyelmét a leégés megelőzésére, ha igen, milyen intézkedésekkel?
- 13.) A településen/lakókörnyezetben működő óvodában/bölcsődében milyen megoldások vannak a hőség és az UV védelemre.
- 14.) A kánikulai napokon a házirend szerint kiviszik-e a kicsiket az óvodában/bölcsődében az udvarra 11-15 óra között? Ha igen, kötelező-e a gyerekeknek a sapka viselése?

Más rendkívüli időjárási jelenségek hatásai:

- 1.) Településükön hányan fagytak meg az elmúlt télen/hónapban?
- 2.) Ha volt árvíz, akkor - hány családokat kellett kitelepíteni és hányan veszítették el az életüket?
- 3.) Előfordult-e özönvíz szerű eső, sárlavina?
- 4.) Ha igen, akkor hány családokat kellett kitelepíteni és hányan veszítették el az életüket?
- 5.) Előfordult-e erdőtűz a településük közelében?

- 6.) Ha igen, akkor hány családot kellett kitelepíteni és hányan veszítették el az életüket e miatt?

Fertőző betegségek:

- 1.) Az elmúlt évek során változott-e a kullancs eltávolításra jelentkező paciensek száma a háziiorvosi rendelőben?
- 2.) Az elmúlt évek során változott-e a Lyme betegségre gyanús esetek száma a háziiorvosi rendelőben?
- 3.) Környezetükben tudnak-e olyan személyről, aki átesett Lyme betegségen?
- 4.) Az iskolai kirándulás/táborozás során hány gyermekből kellett kullancsot eltávolítani az utóbbi években, változott-e ez a szám?
- 5.) Hányan kértek védőoltás kullancs által terjesztett agyhártyagyulladás ellen?

Szemponatok az allergén növényekkel, allergiával kapcsolatban:

- 1.) Megfigyelték-e, hogy az utóbbi években mennyien szenvednek környezetükben pollen/parlagfű allergiában?
- 2.) Hány új pollen allergiás jelentkezett az elmúlt évben a háziorvosnál?
- 3.) Megfigyelték-e, hogy a pollenallergiások korábban mutatnak tüneteket? (Már januárban is?)
- 4.) Megfigyelték-e hogy környezetükben újabb gyomnövények: falgym (*Parietaria*), rézgyom (*Iva xanthiifolia*) aranyvessző (*Solidago*) terjedtek el?
- 5.) Megfigyelték-e hogy kutya- és macskatartó ismerőseik panaszkodnak arról, hogy kutyájukból, macskájukból kullancsot kellett kiszedni? Változott-e ez a tendencia?

A kérdőív összeállításánál felhasznált irodalom:

Páldy A., Berencsi Gy. A klímaváltozás és ennek környezet-egészségügyi hatása
Népegészségügy 2009. 87.(4). 322-335

Páldy A., Erdei E., Bobvos J., Ferenczi E., Nádor G., Szabó J. A klímaváltozás egészségi hatásainak vizsgálata: nemzeti egészségügyi hatásbecslés
Egészségtudomány 2004 (48) 2-3.230-236.

